

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СУБКУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ПОЛІЛІНГВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

аспірант, Смутченко О.С

Україна, м. Херсон, Херсонський державний університет

Abstract. *The article deals with the main stages of the formation of future foreign languages teachers' subculture in the polylingual educational sphere. It is noted that students of different cultures, subcultures study in the universities, but all of them combine youth subculture. It is noted that the formation of the subculture of future teachers is influenced by few factors. One of them is the polylingual sphere, because in addition to English, they are also studying (German, Polish, Russian).*

The technique of formation of future foreign languages teachers' subculture in the polylingual educational sphere is developed in accordance with three stages of experimental training of students of language specialties. The basic stages of the formation of the future foreign languages teachers' subculture in the polylingual educational sphere are determined: information-cognitive, cultural-situational, behavioral and creative. It is noted that the author's technique form future foreign languages teachers' subculture in the polylingual educational sphere.

Keywords: *subculture, culture, subjects, technique, foreign language teachers, polylingual educational sphere.*

В ХХІ столітті великою популярністю користуються різноманітні молодіжні субкультури, особливе місце серед яких займає студентська субкультура, що має свої традиції, звичаї, інтереси.

У вищих навчальних закладах навчаються студенти різних культур, субкультур, які мають свої погляди. Але усіх студентів об'єднує молодіжна субкультура.

На формування субкультури майбутніх викладачів впливає не мало факторів. Одним з них є полілінгвальне середовище в якому навчаються студенти, адже окрім англійської мови вони вивчають й інші (німецьку, польську, російську мову).

Дослідження субкультури знайшли відображення в роботах М.Бахтіна, М.Злобіна, М.Когана, К.Соколова, Е.Медведева, А.Павлова, К.Манхейма, І. Бех, О. Рибалка, Ю. Бусел, В.Лісовського, О. Якуби, А.К. Бичко М. Гордона, Т. Роззака, М.Брейка, К. Мангейм, Л.Марсилій-Лакоста, С. Тіптона, Е. Тірькьян, П. Уіллі, Л. Фойер, У. Еко та ін.

Процес формування і функціонування студентської субкультури в значній мірі протікає в освітньому просторі, що обумовлено самою природою феномена «молодіжна субкультура». Під молодіжною субкультурою розуміється особлива форма організації молодих людей, яка визначає свій стиль життя, поведінки, мислення, відрізняючись своїми звичаями, обрядами, нормами, цінностями і стереотипами [1;2].

Дослідниця проблем молоді Т. Щепанська характеризує це поняття так: «Субкультура не є самостійним цілим. Її культурний код формується у рамках більш загальної системи, що визначає основу даної цивілізації і цілісність даного соціуму (її ми і позначаємо словом «культура»). Субкультури, як її підсистеми, спираються на її культурний код (спільний для більшості і який є гарантом взаєморозуміння), а, крім того, орієнтовані на постійний діалог з нею. Цей діалог може набувати форм «відновлення культури», її «розвитку», «відновлення традицій» - чи «протистояння», «руйнування» і т.п., але він є необхідним елементом самосвідомості і самовизначення субкультур. Кожна з них визначається насамперед щодо Культури (пануючої, загальноприйнятої, материнської), протиставляючи їй свої норми і цінності, або черпаючи в ній обґрунтування цих норм» [3].

Метою статті є розкриття та висвітлення основних етапів методики формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Наукові розвідки сучасних вітчизняних учених з питань культурологічної підготовки доводить домінуючу роль фахової освіти у реалізації цієї проблеми. Формування

субкультури студентів розглядається як чинник формування професійної культури. Подекуди у дослідженнях обґрунтовується доцільність впровадження в навчальний процес професійно-спрямованих курсів і спецкурсів з культурологічним аспектом.

Та у сучасних умовах реалізація зазначеної проблеми стає можливою за умов залучення особистості до світової культури шляхом розробки форм, методів міжкультурної взаємодії та інформаційних технологій, які забезпечують безпосередній контакт з представниками інших культур.

Отримані дані під час теоретичної розробки, виявлені суперечності існуючої практики професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів ІМ на сучасному етапі спонукали до розробки дослідно-експериментальної методики формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Під методикою розуміємо впорядковану сукупність алгоритмів, процедур, етапів, спрямованих на формування субкультури майбутніх учителів ІМ. Основними функціями методики визначаємо: методологічну, управлінську, розвивальну, професійно-виховну, оскільки вона має забезпечити засвоєння студентами системи знань щодо структури й змісту субкультури майбутніх учителів ІМ та шляхів її формування засобами навчально-виховного процесу; науково обґрунтоване управління професійним становленням студентів, культурний і професійний розвиток майбутніх учителів іноземних мов.

Головним чинником методики формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища виступає варіативний спецкурс «Основи формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища» розроблений саме для дослідно-експериментального навчання і апробований у вишах України, зокрема на базі Херсонського державного університету, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка та Львівського національного університету імені Івана Франка.

Методика формування субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального середовища розроблена відповідно до трьох етапів дослідно-експериментального навчання студентів мовних спеціальностей.

На першому – інформаційно-пізнавальному етапі дослідно-експериментальне навчання здійснювалося на основі принципів свідомості, послідовності, наочності, систематичності. Студент оволодіває культурними, історичними, суспільними реаліями, способами та особливостями їх номінації.

Метою цього етапу є формування країнознавчих знань, усунення лінгвальних та предметних труднощів, сприйняття та продукування культурно маркованого мовлення (знань про об'єкти та поняття побуту, мистецтва, історії, устрою, традицій, звичаїв, компонентів невербальної поведінки, знання компонентів культури).

Для реалізації мети першого етапу розроблено вправи та завдання на: 1) формування країнознавчих знань – некомунікативні завдання; 2) рецептивно-репродуктивні лексичні некомунікативні вправи на формування навичок номінації соціокультурних понять та реалій.

Некомунікативні завдання на формування країнознавчих знань спрямовані на розширення інформаційного поля студентів, формування уявлень про об'єкти матеріальної культури, історичні явища, події, жести, які використовують в англійськомовних країнах.

Рецептивно-репродуктивні лексичні некомунікативні вправи спрямовані на формування навичок номінувати соціокультурні поняття та реалії.

На цьому етапі впроваджувалась в навчальний процес перша педагогічна умова – забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. Методами реалізації цієї умови виступали: стратегії оптимізації співпраці студентів, стратегії активізації пізнавальної самостійності студентів (генерація ідей, знаходження необхідної інформації), потужної аргументації, запам'ятовування.

На культурологічно-ситуативному етапі відбувається формування рецептивних та продуктивних умінь культурно маркованого мовлення (інтерпретувати, продукувати

культурно марковане англійське мовлення, вербальну та невербальну поведінку носіїв мови в умовних культурно маркованих ситуаціях).

На реалізацію мети цього етапу спрямовані:

– рецептивно-аналітичні вправи на аудіювання та перегляд відеосюжетів, рецептивно-аналітичні вправи на читання;

– рецептивні умовно-комунікативні та комунікативні вправи в монологічному мовленні;

– продуктивні комунікативні вправи в діалогічному та полілогічному мовленні.

Рецептивно-аналітичні вправи на аудіювання та перегляд відеосюжетів, вправи на читання, спрямовані на сприйняття та розуміння культурно маркованої інформації в текстах, оцінно-ціносною та концептуальною інформації, інтерпретацію вербальної та невербальної поведінки носіями мови залежно від їх соціальних ролей, соціальної приналежності, місця проживання, походження, правил етикету під час розпочинання розмови, втручання в розмову інших людей, призупинення розмови, небажання відповідати на запитання, небажання спілкуватися.

Наприклад: перегляньте відеосюжет, проаналізуйте етикетну, ритуальну поведінку:

– прослухайте текст і дайте відповідь на запитання (по змісту, ідеї, авторські інтенції);

– перегляньте відеосюжет і визначте особливості вербальної та невербальної поведінки комунікантів залежно від їх соціальних ролей;

– перегляньте відеосюжет або прослухайте текст і визначте за вербальною й невербальною поведінку соціальну приналежність людини, її місця проживання, походження етнічної приналежності, роду занять;

– перегляньте відеосюжет або прослухайте текст і визначте комунікативну культуру мовця (під час розпочинання розмови, втручання в розмову, призупинення розмови, небажання відповісти на питання, небажання спілкуватися);

– вправи на сприйняття, аналіз, прогнозування і програмування комунікативної ситуації, управління комунікативною ситуацією.

Репродуктивні умовно-комунікативні та комунікативні вправи в монологічному мовленні:

– перекажіть культурно маркований текст за складним планом;

– підготовка проектів, присвячених побуту, мистецтву, історії, географії, традиціям, звичаям.

Продуктивні комунікативні вправи в діалогічному/полілогічному мовленні:

– вправи на моделювання етикетної, ритуальної поведінки;

– вправи на моделювання усного мовлення залежно від ситуації мовлення;

– вправи на моделювання вербальної та невербальної поведінки комунікантів залежно від їх соціальних ролей, місця проживання;

– підготуйте полілог на моделювання етикетних норм комунікативної поведінки носіїв мови.

Специфіка виконання таких завдань полягає в чіткості, логічності продуктивного тексту/діалогу/монологу/полілогу, врахування норм сучасної англійської мови та міжкультурного етикету, відтворення теоретичних знань з профільних/фахових дисциплін і мовленнєвої культури. Такі завдання допомогали студентам орієнтуватися в різних культурно маркованих ситуаціях, сприяли вдосконаленню умінь говоріння.

Виконання вправ на розвиток комунікативних умінь переконувати та домовлятися, підтримувати бесіду шляхом вживання реактивно-ініціативної репліки (С. Барсук) має значне місце у формуванні професійної і особистісної культури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища: у студентів розвивається чуття мови, увага, пам'ять, повага до співрозмовника, уміння критично мислити, конструювати висловлення в діалозі/полілозі відповідно до ситуації спілкування.

Навчальні вправи цього етапу сприяли реалізації другої педагогічної умови – занурення студентів у полілінгвальне середовище шляхом симуляції професійного полікультурного середовища в рольовій грі, розробці проектів використання веб-технологій, впровадження стратегій генерації та аргументації цікавих ідей, вільного дискутування, метакогнітивних стратегій планування мовлення.

Отже, другий культурологічно-ситуативний етап реалізував поглиблення та відтворення набутих знань в умовних ситуаціях міжкультурного спілкування на заняття та умовах полілінгвального освітнього середовища (online, Skype) з представниками різних культурних етносів.

Метою поведінково-творчого етапу було розвиток культурологічних умінь вирішувати професійні ситуації, толерантно ставитись до світобачення представників інших етносів, їхніх соціокультурних цінностей, адекватно реагувати на культурно-мовленнєву поведінку носіїв мови.

Цей етап дослідно-експериментального навчання – продовження послідовної роботи над вдосконаленням полікультурної компетентності майбутніх учителів для формування субкультури майбутніх фахівців з ІМ.

Учасники міжкультурної взаємодії занурювалися в ситуації культурного спрямування для правильного реагування на емоційну поведінку комунікантів: методичними засобами виступали стратегії подолання внутрішніх бар'єрів, стратегії відтворення різних емоцій (радості, гніву, страху).

Такі завдання мають свою специфіку відносно навчальних вправ: 1) такі ситуації як різновид рольових ігор сприяє розвитку мовленнєвої творчості студентів; 2) ситуативні завдання не потребують додаткового часу для виконання; 3) такі завдання впроваджуються на різних типах занять незалежно від теми та матеріалу вивчання; 4) моделювання культурно маркованих ситуацій сприяє реалізації власного комунікативного досвіду студентів та привласнення до ментальної специфіки носіїв мови, їхньої культурно-маркованої поведінки.

Домінуючими під час виконання таких завдань були методи проектів із залученням веб-квестів, рольових ігри, метод демонстрації, кейс технології, проблемні завдання.

На всіх етапах дослідно-експериментального навчання шляхом використання культурно-маркованих матеріалів, методів навчання, реалізовувалась інтеграція різних навчальних дисциплін, що мають культурне спрямування, на рівні загальнодидактичних та методичних принципів.

Експеримент довів дієвість започаткованої у дослідженні авторської методики, спрямованої на формування професійної та особистісної культури як складників субкультури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Таким чином, здійснена у дослідженні в три етапи авторська методика спряла сформованості певних рівнів субкультури майбутніх учителів іноземної мови в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Студенти поглибили та систематизували знання культурно маркованої лексики, створили в Інтернет мережі свою сторінку для міжкультурного спілкування з представниками різних культурних спільнот, відтворювали набуті знання в умовних ситуаціях та умовах віртуальної комунікації (online, Skype), розвинули культурологічні вміння вирішувати ситуації професійні та соціокультурні (спілкування між людьми різних етнічних приналежностей, соціокультурного статусу, етикет ввічливості, відмови, втручання в розмову); толерантно ставитись до представників різних етносів, їхнього світосприйняття, адекватно реагувати та культурно-мовленнєву поведінку носіїв, їхні соціокультурні цінності. Найбільш активними у започаткованій авторській методиці виявилися інтерактивні форми і методи. Методичними засобами в дослідженні визначено навчальні, метакогнітивні та комунікативні стратегії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков Ю. Г., Добреньков В. И., Кадария Ф. Д., Савченко И. П., Шаповалов В. А. Социология молодежи: Учебное пособие / под ред. проф Ю. Г. Волкова. – Ростов-н /Д.: Феникс, 2001.
2. Тюрменко І. І. Культурологія: теорія та історія культури / І. І. Тюрменко, Л. Д. Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 268 с.
3. Щепанская Т.Б. Традиции городских субкультур // Современный городской фольклор. – М.: РГГУ, 2003.